

Izhaja
10. in 25. dne
vsakega meseca

Stoji za
celo leto 3 gld. —
pol leta 1 „ 60
četrt „ — „ 80
(Posamezne štev.
15 kr.)

Oznaniila,
tkrat natisnena,
od vrste 15 kr.

Naročnina,
oznaniila in reklamsija
pošiljajo se
upravnistvu
v Maribor.
Odpriie rekla-
macije so
poštaine proste.

POPOTNIK.

Glasilo

„Zaveze slovenskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in urednik:

M. J. Nerat, nadučitelj.

Spisi in dopisi
pošiljajo se
urednistvu
v Maribor,
Reiserstrasse 8.

Pismom,
na katere se želi
odgovor,
naj se priden
primerna pošna
znamka.

Na anonimne do
pise se ne oziramo.

Nefrankovana pisma
se ne sprejemajo.

Rokopisi
in na
ocene poslani knjige
se ne vračajo.

J. A. Komensky.

H. Schreiner.*)

Pregledajoč pedagogiške liste zadnjih mesecev ne najdeš kmalu strani, na kateri bi ne zapazil imena slavnega Čeha Komenskega. Tudi politiški listi vseh strank napolnjeni so sè slavo učitelja vsega človeštva. Učiteljska društva vseh vrst, vseh narodov in vseh držav so se pripravljala, da dostojno proslavijo ime vedeža vzgojevalca in da izrazijo njegovemu spominu svoje spoštovanje. Človek bi jedva verjel, da je v naši dobi ljutega narodnega boja mogoče, da se soglasno klanjajo vsi omikani narodi jednemu možu, ter da jednoglasno pripoznavajo njegove ogromne zasluge za svetovno prosveto. To, gospoda moja, je moč resnice, kateri se mora klanjati tudi najsilnejša strankarska strast.

Ako torej tudi mi vstopimo v kolo čestilcev velikega mojstra, ki nam je pokazal pot, po kateri se še danes trudimo, da bi je za njim ne zgrešili, ne storimo nič več, nego poplačamo dolžnost hvaležnosti in častimo s tem sami sebe.

Ni mi treba v tem društvu učiteljskem praviti, kdo je bil Komensky. Nam vsem je mlinarjev sin iz Nivnic dobro znan prijatelj. Smem se tudi oprostiti dolžnosti, da bi Vas vodil trnjevo pot od Nivnic do Naardena. Saj so Vam znane britke postaje med tema krajema. Jaz bi Vas lepo prosil, da spoštljivo gledate na to vzorno učiteljsko postavo. Krepčajmo se o visokosti in časti učiteljskega stanu, kakor ju je shvatal mojster v Lečnem ter obljubimo si, da se bomo ravnali po njegovem vzgledu. Nazadnje pa zajemajmo iz današnjega premišljevanja močij, da bomo z veseljem nosili velike težave svojega stanu; saj velja najvišjemu smotru, da „iz človeka napravimo človeka.“

Daleč bi presegalo ozke meje mojega govora, niti ne morem tako preceniti svojih močij, da bi se držnil, predložiti Vam dovršeno sliko o delovanji Komenskijevem, ki je napisano bilo v 100 delih. Dovolil si bom opozoriti Vas na nekoliko glavnih potez krasne slike, ki Vas naj spodbujajo, da se sami bavite natančneje s neskončno poučljivimi spisi njegovimi.

Ako hočemo premotrivati Komenskijevo delovanje, moramo si predstavljati razmere njegove dobe. Mislimo si dobo verskega razkola ali takozvane reformacije; na to pride tridesetletna vojska. Komensky nam opisuje to dobo tako-le: „Kaj pa je pri nas in v naših razmerah na svojem mestu in v pravem stanu? Vse polega, se prekucuje in razpada. Namestu spoznanja, po katerem bi morali biti angeljem podobni, vlada v večini tolika topoglavost, da ne vedó rečij, ki bi jih posebno morali znati, tako ne kakor živina. Na-

*) Govoril dne 7. aprila v učiteljskem društvu za mariborsko okolico o priliki proslavljanja rojstne tristoletnice pedagoga-velikana.

mestu razumnosti, s koje pomočjo bi se morali mi, ki smo za večnost namenjeni, pripravljati na večnost, pozabljamó ne samo na večnost, ampak tudi na umrljivost tako, da se večina posvečuje pozemeljskim in minljivim rečem, nekateri celo nagli smrti. Namestu modrosti, po kateri nam je dopuščeno, da spoznamo, kar je najboljše med najboljšim in da to čislamo in se ga kar najslajše radujemo, odvrnili smo se grozno od Boga, v katerem živimo in bivamo, ter smo abotno razkačeni proti njegovemu svetemu vladanju. Namestu medsebojne ljubezni in odkristosrčnosti gospodari medsebojen črt, medsebojna sovražnost, boj in prelivanje krvi, — namestu pravičnosti nepravico, krivica, zatiranje, tatvina, rop. Namestu čistosti in devištva stopila je nenravnost in nesramnost v besedah in dejanjih, namesto prostosti in resničnosti stopila je lažnjivost, golufija in hudobna prevara. Mesto ponižnosti zavzeli ste gizdava ledenost in napuhnenost drugega proti drugemu“.

Da v tem mračnem in obupnem času mož ni izgubil vsega upanja, ampak da je posebno poudarjal, kako bi se še človeštvu jedino moglo pomagati, namreč z dobro urejenim šolstvom, to je vže nekaj velikega.

Največ šol, kar jih je bilo od reformacijske dobe sem, je vojska uničila; učitelje in učence razkropila je na vse strani sveta. Malo število tistih, kar jih je ostalo in poučevalo, strahovalo se je barbarski. Materinščina se je izpodrinila iz učilišč, latinščina je vladala čez vse, latinščina je bila jedini učni jezik. Učiteljevo delovanje je bilo brezsrčno vbijanje, učenčevo napenjanje mehanično učenje na pamet. Realne vede (prirodosnanstvo) se je popolnoma zanemarjalo, in če je tudi tu ali tam kateri učitelj poskusil ozirati se na realije, bil je to itak gol verbalizem, rekše, učenecem se je kaj prepodavalo o kakem predmetu, toda pokazal ga ni nikdo niti na sliki ne. Manjkalo je popolnoma glavne reči plodnemu poučevanju, namreč nazorovanja.

Sicer pa so bile vse obstoječe šole le učenjaškemu poklicu namenjene; velika množina ljudstva, srednje in spodnje meščanstvo, kmetski stan, vse ženstvo ostali so navadno brez vsakega pouka. Bilo je kaj zelo nenavadnega, ako je kmet znal čitati ali svoje ime podpisati.

Kakšne so bile tedanje šole, nam Komensky popisuje na različnih mestih. Dovolil si bom navesti izmed teh mest samo nekatere. „Niso-li šole napolnjene z žalovanjem, tepenjem in brazgotinami? Šole bi morale biti po besedah svetega pisma zavodi radosti in modrosti. Tudi nekdanjci so jih imenovali znanstvene igre ali „scholae“. Pa kakšne spake moramo videti! Radost je nastala žalost, naslada pa naklada; kakor da so šole stope ali phalnice, ko bi morale biti perivoji človečanstva.“ „Pri poučevanju mladine so se posluževali tako težavne metode, da so se šole v obče smatrale za fantovska strašila in mučilnice bistrih glav — —“.

„Navadno se mi zdi način, kako se fantje v šoli poučujejo, ravno takšen, kakor da bi se komu, ki se je za to pobrinil in potrudil, naročilo, naj izmisli pravila ali načrt, po katerih bi se kakor učitelji tako tudi učenci le vsled neskončnega delovanja, neizmernega studa in mrzenja, vsled silnega truda in le v predolgi dobi še le privedli do znanja latinskega jezika, oziroma bi jih tje privedli.“

Komensky dalje toži „da iz šol ne narejajo vzgojevališč, ampak samo učilišča; da v šolah ne poznajo drugega sredstva, da bi pozornost vzbujali, nego palico, namestu „da bi vzbujali zanimanje in je vzdržavali podajajoč predmete po pravilu in metodično; da se učenecem dovoljuje, da govoré o rečeh, ki jih niso razumeli, namestu da bi jih seznanili z rečmi po lastnem naziranju in z vajo lastnega premišljevanja; da se navajajo mnenja drugih ljudi za njimi izgovarjati, namestu da bi sami sodili.“ — Kdor te odstavke čita, dragi moji, ne bodi zadovoljen, da jih z zgodovinskim zanimanjem prečita,

ampak vprašaj se, koliko zadevajo kaznjujoče besede starega pedagoga tudi nas, nemara tudi bralca samega.

Temu žalostnemu stanju se je Komensky postavil v bran. V uvodu k skupni izdaji svojih spisov pravi o povodu k temu tako-le: „Pri tolikem propadu šole in cerkve v naši očetnjavi, ki se je odprl pred našimi očmi, zbolelo nas je tako in pri tem obšla nas je tudi nada (zakaj bi to skrival), da se bode usmiljenje božje itak zopet vrnilo k nam, da nas je napeljalo k skrbnemu premišljevanju, kako bi se dal ta propad popraviti. In nismo našli nobednega drugega sveta, nego je ta, da moramo pred vsem mladini priti na pomoč, ako nas Bog kedaj spozna vredne, da se milostno na nas ozre; in sicer s tem, da kar najhitreje ustanovimo šole z dobrimi učnimi knjigami in po jāsni učni metodi, da spravimo v tir poročevanje znanostij, pravdnosti in pobožnosti, kolikor je mogoče.

Komensky pa ni samo obsojal obstoječih šol in povdarjal, da je boljših šol nujno treba, ampak on je tudi na drobno povedal in pokazal smoter in kako se naj doseže smoter šolskega vzgojevanja. V tem oziru nisem presmel trdeč, da naša sedanja šola nima obče priznanega načela, ki bi ga ne bil Komensky zagovarjal in priporočal. Lindner pravi: „Njegovo delovanje je tako znamenito, da velikanski napredek, ki se na polji pouka pred našimi očmi dogaja, ni nič drugega nego povrat k njegovim vzgojevalnim načelom in k njegovim učnim zakonom.“ Napredek v pedagogiki zadnjih 300 let je ta, da so se Komenskijevi zakoni vglobili in znanstveno s pomočjo dušeslovja utemeljili. Znanstveno ukoslovje n. pr. tirja, da ima učni vsposred, ako se dušeslovno prav uravna, prekoračiti pet stopinj; pripravo, podajanje, kar je novega, vezanje novih s poprej znanimi predstavami, urejanje dobljenih rezultatov v sostav in uporabo. Komensky razvija misli, ki od navedenih niso dosti različne. O pripravi, ki jo zahteva novejša didaktika in ki se še v obče preobilokrat zanemarja, piše Komensky tako-le: „Pozornost se da vzbuditi in ohraniti, ako se duhovi početkom dela podpihnejo priporočanjem tvarine, ki se bode obdelovala, ali ako se oživé z vzbujanjem vprašanj. To se pa le more zgoditi s pomočjo tega, kar se jim je vže povedalo, tako da se pride po njegovi zvezi k pričujoči tvarini, ali pa s pomočjo tega, kar se bode povedalo, tako da se učencem da spoznati nevednost v tej točki in da se spodbudijo, da željno sprejmejo pojasnjevanja tega predmeta.“

(Konec sledi.)

Črtice o vzgoji in pouku.

(Piše Ivan Stukelj.)

I.

Sanjarstvo je duševna bolezen, pogubna učečej se mladini.

Kdor visoko hoče priti,
Védre glave mora biti!

Življenje — sanje! Kakó lepo prispodablja se ž njimi naše življenje! Calderon pravi v svoji drami „Življenje — sanje“: „Vse sanja! Kralj na prestolu, berač ob palici!“

„Prav vse sanja!“ Vsaj je pa naše življenje tudi takó tajnostno zavito v prihodnost kakor sanje, da si zamán iščemo proroškega duha, kateri bi nam vsaj nekoliko razjasnil to motnost. Vsa naša prihodnost je neznana, zato jo sanjamo. Naši ideali niso nič drugega, ko divne podobe in prikazni, katere sanjamo. Je-li čuda, da mladost rada sanja o svojej bodočej sreči? Prihodnost jena je pa tudi daleč, daleč, takó daleč pomaknena v megleno, tajnostno neznanost; ljuba nada kliče in zapeljivo vabi za seboj. Tako sladko sanja mladina:

„Gradove svitle zida si v oblake,
Zelene trate stavi si v pušcave.“

Kakó ljubko gledati je malo dete zróče v svet, čegar oko še ne pozna plastičnosti, ne bližnosti, ne daljave; hribe in doline, ravni in višave ogleduje, kakor bi imelo sliko pred seboj. Kako lepó je to sanjavo okó detetovo!

Jednako mično gledati je duševno sanjavost mladeniča in devojke, ki s kopernečim pogledom hitita tje v nepoznano daljavo — življenja svojega. In ko takó opazujemo mladino, kdo bi se je ne veselil? Kako radi pripuščamo jej to slast neskrbnosti!

Naj le sanja, ž njenimi sanjami pomlajamo se tudi mi, kateri imamo vže izkušnost, in naša prihodnost ni več takó daleč, ni takó skrivnostna. Ne razdirajmo jej teh zlatih sanj, v katerih zazirajo svoje ideale. To ni sanjarstvo! Táko mladino poznamo, da je čvrstega duha, ki ne bode omagal, kadar se bode probudila iz sanj, jej se ne bode zavrtelo v glavi, ko se bodo jela majati tla pod njo, jelo družati krasno poslopje idealov. Za takošno mladino, ki ima védro glavo, ni nam treba trepetati.

Znano je, da so nekateri ljudje vajeni neznanih visočín. Brez skrbi, váрно ti stopata in se plazita lovec in hribolez ob čeréh in prepadih, pleže mornar ob visokem jadreniku, dela rokodelce na visokem poslopji. Vzlasti védre glave so gorjanci, upajo si pogledovati v brezdna, plezati po pečinah nad meglenimi prepadi. Drugim pa se v glavi vrtí, ako se jim le pripoveduje o brezni in visočinah. Od kod to? Vsled zanemarjene telesne vaje in zbok slabega živčevja. In koliko se dandanes ne toži o živčnih boleznih! Za nervoznostjo trpi nežna dama, trščat možak. Živčevje se največ kvari s prenapornim duševnim delom ali pa vsled hudih bolezni, pretresajočih nesreč, naglih nezgod, nezmernosti v jedi, pijači itd. Ta bolezen pa se potem podeduje od roda do roda.

Nekaka nervoznost, huda nervoznost nahaja se v današnjih dneh v javnem življenji, da se marsikdo objestno in brezvspešno bori z življenja valovi, ugonablja si duševne in telesne sile, ter slednjič pogine. Ta nesrečna bitja, večjidel iz omikane družbe, strmo-glavijo v prepade boré se brez védre glave z napačnim idealstvom proti grudastemu materijalizmu.

Označena nervoznost pa porodi sanjarstvo, hudo duševno bolezen, ki dobiva smrtno kal v mladeniški dobi.

Poglejmo najpreje, kako se pojavlja ta bolezen. V nežni dobi jo je težko zaznati, a vendar mora vže ljudski učitelj imeti pazno okó, zlasti po mestih, da se ne prikaže prva klica tej bolezni. Ne misli, da bode oni učenec vže sanjar, ako ima takozvane „sanjave“ oči, katere zna tako izrazovito obračati, ter preminjati jihov lesk, poslušajoč zanimivo povest učiteljevo. Sanjav učence dela in dela, pa vse zmedeno. Četudi ima dobro glavico, delo mu ne gre gladko izpod rôk. Tak učence ti ne bode zvrševal cele naloge v šoli. Izgovarjal se ti bode celó, da ne zná, akopram veš, da bi ti bil ustmeno lahko vsako vprašanje izvajal. Z duhom je namreč redko kedaj v šoli. Vse mu prihaja pred oči, kar je videl doma in drugod. Zamišljava se tudi v grde in poltne stvari, ako je kaj takega videl ali o tem čul. Mnogokrat popolnoma zastrmeva celó pri igri. Dostikrat smeje se z igrajočimi tovariši, nevedoč, zakaj. Rad pa se tak otrok odtegnje veselim družbam, da-si jegov obrazek kaže živahnost. V igri prihaja polagoma neroden, radi česar se mu tovariši posmehujejo. To ga jame péči, ne poljubi se mu igra, čim dalje bolj ljubi samoto; ljudje pa ga imenujejo „pametnega“, ker se je iznebil prejšnje nedolžne živahnosti. Odslej ima zeló rahlo srce; zato ga še hujše boli zaničevanje jegovih vrstnikov. Malo bolj trpka beseda ljubljenega očeta, drage matere, ljubeznjivega učitelja spravi ga v jok, ki se ne dá z lepa potolažiti, kakor pri drugih otrokih.

Sanjarstvo poprijema se otrók vsakega temperamenta; najnevarnejša je pri sanguičniem in koleričnem, ker imata živo domišljijo.

Vže iz teh pojavov lahko posnemljemo, kakó moramo ravnati z otrokom, katerega se lotéva bolezen.

Vzbujati ga je treba iz njegovih sanj, a brez opominjevanja in svarjenja. Kliči ga pogosto na odgovor! Ako ga dobiš strmečega, prenehaj mahoma s poukom, ter zri nepremično vanj. Zdajci se predrami, ter se sramuje, da so ga učitelj in njegovi tovarishi zasačili. Pri telovadbi in igri naj bode voditelj, ter naj se hvali njegova spretnost. Nikdar pa ga ne puščaj samega; na to naj se tudi stariši opomnijo. Takemu otroku naj se ne izroča dolgočasno delo, da bi je v samoti opravljal.

Kakor sem vže poprej omenjal, da sanjarstvo ni zelo nevarno na kmečkih ljudskih šolah, ter se mu prav lahko vprek postopa. Na kmetih imajo otroci pri skrbnih stariših vedno domačega in polskega opravila. Pri deklicah vže celó ne, ker je dekličji duh pri vsakem delu navezan le na obližje, ter se jih mišljenje dovzema samo dotičnega predmeta. Vrh tega je pa revščina, boj za borni vsakdanji kruhek tako hud, da ni misliti na sanjarstvo, ko vže mali otrok vé, da zanj trpi on in ž njim jega stariši.

Drugače je v mestu, kjer se dostikrat zlati čas ubija brez dela.

S kratka naj velja tu staro pravilo: Razvedrilno delo, vesele igre krepčajo otrokom duha in telo.

Velike vzgojne opreznosti pa je treba posebno pri dijakih srednješolskih. Le premnogokrat se na teh zavodih dogaja, da se učitelji premalo ozirajo na individualnost otrokovo, češ da nimajo več otrok pred seboj in velikokrat zahtevajo od prvošolca, da si tudi komaj najstletnega, moškega vedenja. Neka otroška resnost se dá privaditi in tudi doseči, a silnim načinom nikakor ne. Ni nam prezirati, da čim dalje pripuščamo otroku otroško naravo, tem bolje je.

Sanjarstvo se najlože zapaža na takih dijakih, kateri so bili poprej marljivi. Polagoma, včasih kar mahoma preneha marljivost. Tedaj ga začne zdraviti ta ali oni profesor z „dvojkami in trojkami.“ A vara se, dijak se tako ne ozdravi bolezni, ki se ga je lotila. Sprva bode dijak javno kazal svojo žalost radi učnih nevspehov, sramoval se ne bode niti sólz: nesrečen, neskončno je nesrečen. Očit znak je to, da si je dijak svest svoje krivde, ter hoče popraviti zamudo v uku. Treba je torej v takih slučajih previdnosti, še več pa — prizanesljivosti! Ako bi čuli vzdih in čutili njega tiho žalost, imeli bi resnično usmiljenje s to žrtvijo nesrečnega sanjarstva. Ubogemu takemu dijaku je vse udarec usode, kar mu izpodleti pri uku; usoda in usoda in nič drugega nego usoda piše mu — dvojke. Odrasli dijak, ki je vže pozabil molitve, obrača se zdaj ž njo proti Bogu za srečo pri uku. A glej, nebo mu ni milostljivo in zdaj čuti se še nesrečnejšo stvar na zemlji. Poprej v časti pri učiteljih in vrstnikih, sedaj pa osamljen, ter dvomi celó, da bi bila ljubezen dragih starišev čisto idealna; vse ga zaničuje, zavrgel ga je celó Bog!

V svojem namišljenem življenji živi v ostrem nasprotji s pravim svetom, tem ostrejšem, čim bolj se bliža doraslosti.

Veseliti se ne more tudi tedaj ne, ko je vse okolu njega v veselji. V radostni družini strmeva, otožnost čita se mu na obrazu, ter dostikrat moti občno veselje. Zato pa pobegne iz družbe in po solzah si da duška svoji srčni bolesi. Drugikrat se sili biti z drugimi vesel, a mu vže kaj veselje ogreni, in odlej išče si le samote.

Vedno hujši so nasledki nesrečnega sanjarstva. Zmučen od dnevnega napora lega zvočér k počitku, a potrta na duhu vstaja zjutraj. Razuzdana njega fantazija deluje tudi po noči; blóдне misli, hude sanje mučijo in moré mu duha. Delo druge krepča, a fantasta ne more; duh se čuti še čvrstega in čilega, toda napadajo ga vže slabosti. Jasno je, da se tak dijak ne more do visokega popeti. To mu stiska prsi, da propada še v

hujšo otožnost. Solze le hladé mu pekoče srčne bolečine, tolaži se jedino s tem, da si ni sam kriv svoje nesreče. Sam sebi se smili, a pomagati si ne more.

Dostikrat izprevideva tak sanjar, da je zašel s pravega pota, da je zamudil zlati čas. O vsaki stvari vé nekoliko, da-si bi bil v marsikateri védi lahko veččak. Sedaj teka, drvi in vilira, blôdi in blôdi od véde do véde, kakor da se pije učenost s polno kupo, vse in vse hoče dohiteti in popraviti, kar je zamudil, kar si je pokvaril v prvej mladosti. Danes se poprijema te, jutri pa druge véde. Pri resnem delu nima miru njega zbegani duh. Vmes ga marsikaj zadržuje, delo mu zaostaja, sreč in duhu omrzi vstrajnost. Vse njega delovanje ima znak vihravosti, volja mu je brez moči. Slednjič zasluje le kot — „verkanntes Genie“.

(Dalje sledi.)

Vrnitev v domačijo.

(Učna slika IV. čitanka.)

(Konec.)

A. Stvarna obravnava.

Kaj ima na čelu ta spis? — (Četiri vrstice v pesniški obliki.) Nam so vže znane te besede. Beri jih. Ti — Te besede imajo slične misli kakor ta spis. Navadno imenujemo stavke, na čelu kakšnega branja, povzete iz kakšnega pesnika ali iz narodnega blaga, „geslo“. Kaj zvemo v tej kitici? — Kako bi lahko rekli mesto „pesnik se je čestokrat spominjal doma?“ (Večkrat).

Bodemo brali. Učitelj čita ves spis; potem jeden izmed boljših učencev.)

Koliko odstavkov ima ta spis? (4)

Beri prvi stavek — ti. Kako lahko rečemo mesto „peš koraka?“ (Gre.) Mesto „po stezi?“ (Po poti, ozki cesti) — Beri drugi stavek, ti. Kako lahko rečemo mesto „brda“ (Holmce), mesto „ravni?“ (Ravnine, doline, doli). Beri 3. stavek, ti. Kako lahko rečemo mesto „mrak se dela?“ (Mračí se) nobedne „sape“ ni okrog? (Vetra). Zakaj pravi pisatelj trudna stopinja? (Ker je potnik vže daleč prišel). Kako lahko rečemo mesto „stopinja drobi na pol zmrli sneg?“ (Noge bredejo sneg ali potnik maha proti domu). Kakšen sneg drobi noga? (Na pol zmrzli). Kaj zvemo? — (Da je bila precej huda zima). Dalje beri — ti. Kaj zvemo v 4. stavku. Beri prihodnji stavek? — Kako bi lahko rekli mesto „videl je dokaj sveta?“ (Dosti dežel, mest). Koga je potnik

spoznaval po svetu? (Rodove, ljudstva). Beri dalje — ti. Ali se je srečnega čutil v tujini? — Kje je torej našel več sreče, širom sveta ali doma pod slamnato streho? — Kaj mislite — zakaj? — (Ker je našel po svetu poleg velikega bogastva in blišča in vrišča tudi mnogo bede in tug). Beri zadnji stavek I. odstavka — ti.

Kaj smo zvedeli v I. odstavku? — Kdo mi ve povedati vsebino prvega odstavka na kratko, morebiti z jednim stavkom? — (Vrnitev z dolge poti v domačijo in prisposodabljanje nje sreče s srečo na tujem). — Se na tablo napiše!

Drugi odstavek se čita od stavka do stavka ter se stvarno razloži. Manj znane besede se z onimi zamenjavajo; kakor dospé, pride — ustavi, obstoji. — Kaj zvemo v drugem stavku II. odstavka? — Kaj se to pravi „hiša stoji na samem?“ — Kako bi lahko rekli mesto „bel plašč je pogrnjen?“ — (Sneg pokriva dolino). Mesto „klanček?“ Nagnen svet. — Kaj se to pravi „mala domačija mu je bila svet?“ (Da ni poznal več sveta kakor svojo domačijo, in vendar mu ni bilo dolg čas doma, za ves svet izvan domače ograje se ni pečal.) Kako se mu je zdelo vse doma? — Kako bi lahko rekli mesto „vesoljnem svetu?“ — (Vseobsežnem svetu — za njega). Pripoveduj mi zapopadek II. odstavka — ti. Kaj nam

popisuje? — Kdo mi ve vsebino tega odstavka povedati v enem stavku? — (Nam opisuje domačijo). Se napiše na tablo.

Beri III. odstavek — ti Kaj zapazi potnik? — Kako bi lahko rekli mesto „dviga?“ (Vzdiguje). Čemu prispodablja podoba dima? (Curku visečemu v zimi od slamnate strehe, ki je zgoraj debel in se polagoma izgublja). Kaj primerja dimu? — (Življenje). Zakaj? Čemu še lahko človeško življenje prispodablja? — (Kapljiči na veji viseči). Kakšne misli nam ta odstavek pové? (Ktere je vzbudil potniku pogled na hišo). — Se na tablo napiše.

Beri prvi stavek IV. odstavka. Mesto „podobe se mu stvarjajo v duhu, spominja se domačih“. — Beri dalje, ti. Koga vidi? — Zakaj mati zamišljeno stoji? — Beri drugo podobo, ti. Kaj se to pravi „mož trde škorje, pa dobrega zrnja“? (Da so oče krepki, ne mehkužni, pa povsem blaga duša). Beri tretjo podobo, ti. Mesto „ugiblje“, zamišlja, prevdarja, upa, da bo srečna“. Beri zadnja dva stavka, ti. Kaj se ga polasti?

Kaj nam popisuje ta odstavek? — (Spomine v živih podobah iz otročjih let). Se na tablo napiše. Kaj je potnika napotilo proti domu? — Ljubezen do starišev, do domačije, do domovine). Kaj se učimo iz tega branja? (Svoje ljubiti, svoj rod ljubiti, svojo domovino ljubiti). Nauk se napiše k dispoziciji spisa na tablo. Kdo je spisal ta spis? — Kaj vemo o Jurčiču? — Da je najboljši slovenski pripovedovalec.

Kaj nam pové I., II., III., IV. odstavek? Kaj se učimo iz tega branja. Zdaj se spis z učenci večkrat prav razločno čita.

Vporaba spisa v spisno nalogo.

Ta spis nam v drugem odstavku prav lepo popisuje domačijo. Bodemo skusili tudi mi popisati vsak svojo domačijo.

1. povedali bodemo, v kateri občini stoji vsakemu rojstna hiša.

2. bodemo popisali hišo, ali je zidana, lesena, še slamo ali z opeko pokrita;

3. lega hiše — v dolinci, na hribu;

4. gospodarska poslopja;

5. bližnji potok, studenci;

6. Kaj je pred hišo? trata, sadni vrt, za hišo? vrt, travnik, njive;

7. osojbe v hiši — oče, spoštovan mož, mati, skrbna gospodinja, brati, sestre;

8. spomini na otročja leta, ko še nismo šole obiskovali. (Tukaj nas je mati učila moliti, tukaj smo nabirali prve rožice itd.)

9. trden sklep, ljubiti domačijo, ž njo domovino, in je nikdar ne pozabiti.

B. Formalna obravnava.

Beri prvi stavek, ti. „Mlad mož peš koraka po stezi“. Kakoršen je? (Razširjen in sicer pripovedovalen stavek.) Kaj se tukaj dopoveduje? (Da „koraka“.) Beseda „koraka“ je v tem stavku dopovedek (predikat), kot besedno pleme glagol, po pomenu neprehajalni glagol, z ozirom na trpež djanja nedovršen glagol, tretje osebe jednine, sedanjega časa, tvorne oblike, določen naklon. Kdo koraka? (Mož). Beseda „mož“ je v tem stavku osebek (subjekt), kot besedno pleme samostalnik moškega spola, jednine, prvi sklon (imenovalnik). Kakšen mož koraka? — Mlad. Beseda „mlad“ je v tem stavku prilastek (atribut), kot besedno pleme pridevnik, moškega spola, jednina, 1. sklon, 1. stopnja in spada k osebkcu mož. Kje koraka mlad mož? (Po stezi). „Po stezi“ je v tem stavku prislovno določilo kraja, kot besedno pleme samostalnik s predlogom v 5. sklonu. Kako koraka mlad mož po stezi? (Peš.) — Beseda „peš“ je v tem stavku prislovno določilo načina, kot besedno pleme prislov načina. Povej mi goli stavek, ti. (Mož koraka). Povej mi stavkove člene po vrsti, ti!

[Mlad je prilastek, mož je osebek (subjekt), peš je prislov. določ. načina. koraka je dopoved (predikat), po stezi je prislovno določilo kraja.]

Povej besedna plemena po vrsti, ti! [Mlad je pridevnik, mož je samostalnik, peš je prislov načina, koraka je glagol, po

je predlog 5. sklona na vprašanje kje, na vprašanje kam četrti, stezi je samostalnik.

Pretvori ta stavek v prašalni stavek, ti! [Ali mlad mož peš koraka po stezi?] Velelni stavek, ti! [Mlad mož, korakaj peš po stezi!] Železni stavek! [Mlad mož naj koraka peš po stezi!] Pогоjni stavek! [Mlad mož bi korakal peš po stezi.]

Kaj je gledé na pravopisje pomniti? — (V začetku stavka se piše z veliko začetnico, beseda „mož“ se piše z ž ne s š, na konci stavka se napravi pika). Povej mi glagol v tem stavku! Spregaj ga!

Stvori I. delež. sedanjega časa tvorne oblike — korakajé; stvori II. delež. sedanj. časa tvorne oblike — korakajoč; stvori II. delež. pretek. časa tvorne oblike — korakal. Nedoločnik — korakati, glagolnik — korakanje, Namenilnik — korakat.

Povej mi prvi samostalnik v stavku. Sklanjaj mi ta samostalnik v jednini, ti; dvojini, ti; množini, ti!

Povej mi ta stavek v preteklem času, prihodnjem času!

Na ta način se vadi slovnica na podlagi obdelanega spisa.

Vspored v razpravo stavkov:

1. Stavek se čita in pové, kakšen je, ali je pripovedovalen, veleven, želeven, pogojen, gledé na samostojnost misli glaven

ali odvisen, ako je združen, se pové iz koliko stavkov je sestavljen.

2. Tukaj se dopoveduje — —. (Dopovedek, predikat).

3. Kdo ali kaj se vpraša po osebk, subjektu, včasih koga ali česa, komu ali čemu?

4. Se vpraša po dopolnilu v IV. III. ali II. sklonu.

5. Se vpraša po prilastku.

6. Se vpraša po prislovnih določilih.

7. Pové se goli stavek.

8. Stavkovi členi se navedejo po vrsti, kakor se nahajajo v stavku.

9. Besedna plemena se navedejo po vrsti, kakor so nahajajo v stavku.

10. Pretvarjanje stavka.

11. Gledé na pravopisje je pomniti.

12. Se pové glagol, ki se sprega, tvoritev deležnikov.

13. Pové se iz stavka samostavnik, katerega je sklanjati.

14. Stavek se pové v vseh časih.

Slovniške naloge.

1. Razpravite prvi stavek pismeno.

2. Izpišite vse glagole prvega odstavka.

3. Izpišite vse samostalnike prvega odstavka.

4. Izpišite vse pridevnike prvega odstavka in slične naloge.

Franc Zopf

Naše šolsko vrtnarstvo.

Piše F. K.

I.

Dandanes, ko se povsod povdarja velika važnost šolskih vrtov kakor učilo in vzgojno sredstvo sploh, reklo bi se vodo v Savo nositi, ako bi natančneje razpravljali o njih pomenu. Navzlic temu je še mnogo slovenskih ljudskih šol, katerim nedostaje šolskega vrta. Vzroki temu nepovoljnemu pojavu so nekoliko malomarnost krajnih šolskih svetov, uboštvo občin, neugodne razmere tál (kakor na Krasu), a morebiti tudi nekaj malobrižnost nekaterih učiteljev.

Marsikaterega čitatelja bode zanimalo zvedeti, kakó so šolski vrti razširjeni po slovenskih deželah. Jim sem sestavil nastopne razpredelnice, vzešši podatke iz „Popotn. koledarja“ za leto 1892. Evo jih!

I. Kranjsko.

Tek. št.	Ime šolskega okraja	Število ljudsk. šol	Število šolskih vrtov	Število drevesnic	Nedostaje šolskih vrtov in drevesnic	Nedostaje popolnih šolskih vrtov
1.	Črnomelj	20	17	—	3	3
2.	Kamnik	29	13	6	10	16
3.	Kočevje	33	5	4	24	28
4.	Kranj	33	3	7	23	30
5.	Krško	24	11	5	8	13
6.	Litija	21	12	1	8	9
7.	Ljubljana (okolica) . .	28	10	6	12	18
8.	Logatec	24	5	10	9	19
9.	Novomesto	31	18	6	7	13
10.	Postojna	36	14	9	13	22
11.	Radovljica	23	7	5	11	16
Skupaj		302	115	59	128	187

II. Štajersko.

Tek. št.	Ime šolskega okraja	Število ljudsk. šol	Število šolskih vrtov	Število drevesnic	Nedostaje šolskih vrtov in drevesnic	Nedostaje popolnih šolskih vrtov
1.	Brežice	12	6	5	1	6
2.	Celje (okolica)	23	7	13	3	16
3.	Gornjigrad	11	3	7	1	8
4.	Gornja Radgona	6	2	3	1	4
5.	Konjice	16	4	10	2	12
6.	Kozje	14	3	9	2	11
7.	Laško	18	11	5	2	7
8.	Sv. Lenart	7	—	5	2	7
9.	Ljutomer	7	2	3	2	5
10.	Mahrenberg	14	6	5	3	8
11.	Maribor (okolica) . . .	30	9	16	5	21
12.	Ormož	10	3	4	3	7
13.	Ptuj (okolica)	25	9	13	3	16
14.	Rogatec	8	3	4	1	5
15.	Sevnica	7	2	4	1	5
16.	Slov. Bistrica	11	1	8	2	10
17.	Slovenjgradec	8	1	5	2	7
18.	Šmarje	11	3	6	2	8
19.	Šoštanj	10	5	4	1	5
20.	Vransko	6	—	4	2	6
21.	Arvež	3	—	1	2	3
22.	Cmurek	2	—	—	2	2
Skupaj		249	70	134	45	179

III. Primorsko. *)

Tek. št.	Ime šolskega okraja	Število ljudsk. šol	Število šolskih vrtov	Število drevesnic	Nedostaje šolskih vrtov in drevesnic	Nedostaje popolnih šolskih vrtov
1.	Trst (okolica)	10	2	2	6	8
2.	Gorica (okolica)	68	34	1	33	34
3.	Gradišče	8	—	—	8	8
4.	Sežana	35	9	—	26	26
5.	Tolmin	22	13	1	8	9
6.	Koper	19	3	4	12	16
7.	Pulj	13	—	—	13	13
8.	Volosko	11	2	2	7	9
Skupaj		186	63	10	113	123

*) Tukaj se ozir jemlje samo na ljudske šole s slovenskim učnim jezikom.

IV. Koroško.

Tek. št.	Ime šolskega okraja	Število ljudsk. šol	Število šolskih vrtov	Število drevesnic	Nedostaje šolskih vrtov in drevesnic	Nedostaje popolnih šolskih vrtov
1.	Beljak	28	14	3	11	14
2.	Celovec (okolica) . . .	31	19	1	11	12
3.	Št. Mohor	6	2	2	2	4
4.	Velikovec	41	14	14	13	27
5.	Wolfsberg	1	—	—	1	1
Skupaj		107	49	20	38	58

V. Skupen pregled.

Tek. št.	Ime dežele	Število ljudskih šol	Šolskih vrtov		Drevesnic		Nedostaje šolskih vrtov in drevesnic		Nedostaje popolnih šol. vrtov	
			št.	%	št.	%	št.	%	št.	%
1	Kranjsko	302	115	38·08	59	19·54	128	42·38	187	61·92
2	Štajersko	249	70	28·11	134	53·82	45	18·07	179	71·89
3	Primorsko	186	63	33·87	10	5·38	113	60·75	123	66·13
4	Koroško	107	49	45·80	20	18·69	38	35·51	58	54·20
Skupaj		844	297	35·19	223	26·42	324	38·39	547	64·81

Odveč bi bilo mnogo govoriti o razširjenosti šolskih vrtov po Slovenskem, vsaj zgornja števila dovolj jasno govoré. V tem oziru se nikakor ne moremo ponašati, da se je vže dovolj storilo, kajti popolne šolske vrte najdemo le pri dobri tretjini ljudskih šol, dočim skoraj dve tretjini teh — žal — nedostaje. Najbolj pa je obžalovati, da 324 šol ali 38·39% še nima niti drevesnice, kjer je jedino možno vspešno posredovanje prvih in temeljnih naukov o umnem sadjarstvu. Vsaj ni treba, da bi morale biti obširne drevesnice; nekaj gredic je možno povsod prirediti, katere bi zadostovale omenjenemu smotru. O tem pri drugi priliki več. Na tem polji je še pač treba mnogo storiti. Na noge torej slovenski učitelji in krajni šolski sveti, da bomo tudi v tem oziru napredovali v prid naroda našega.

II.

„C. kr. vrtnarska družba za Štajersko“ v Gradci razpošilja nekaj let sem vsake spomladi voditeljem šolskih vrtov razna semena, da na poskuševališči napravljajo poskuse ter potem poročajo, kako so se posamezne vrsti obnesle. To je velike važnosti, ker se s takimi poskusi dožene vrednost pojedenih kulturnih rastlin, zlasti zelenjadi.

Lansko leto je na Štajerskem 316 šol. vrtnarjev narejalo omenjene poskuse, od katerih pripade na slovenski Štajer 110. Opazovale so se nastopne vrsti zelenjadi: 1. glavната salata „Riesen von Neapel“; 2. paradižnik „Ficarazzi“ velik, rudeč; 3. tržni grah „Čudež iz Amerike“; 4. voščeni pritlični fižol (rumenostročni orel); 5. špinača od Gaudry; 6. gomoljast trnecelj (Stachis affinis ali tuberifera) —; od cvetlic pa te-le: Torenia Fournieri, Senecio elegans in Reseda odorata „Machet“.

Na slovenskem Štajerskem so o poskusih poročale sledeče: Okrajno glavarstvo Celje: Št. Jernej (A. Eberl), Bočna (M. Dedič), Celje (J. L. Weiss), Št. Jurij (Fr. Šorn), Št. Jedert (J. Šeligo), Konjice (P. Kapun), Gorica (A. Žager), Griže (J. Supanek jun.), Polzela (A. Farčnik), Sv. Duh v Ločah (P. Leitgeb), Hrastnik (J. Sorčan), Št. Jungert (A. Šebat), Loka (J. Supanek sen.), Ljubno (P. Wudler), Št. Lovrenc (J. Rupnik), Šmarje (F. Ferline in J. Debelak), Šmihelj nad Mozirjem (M. Zdolšek), Zgornja Ponkva (K. Wisiak), Gornja Rečica (A. Guns), Št. Pavel (J. Vidic), Št. Peter v medvedovem selu (A. Strmšček), Sv. Peter v sav. dol. (J. Klopčič), Pletrovče (G. Potočnik), Razbor (Bl.

Jurko), Blagovna (O. Pustišek), Zreče (L. Tribnik), Sv. Rupert (M. Lah), Žiče (J. Jurko), Zibika (E. Blenk), Špitalič (F. Leskovar), Žusen (J. Kotnik), Trbovlje (J. Irgl), Trbovlje-Vode (J. Kern), Teharje (K. Vrečer), Laško (K. Valentinič), Št. Vid (M. Žumer), Sv. Francišek (A. Zmrzlikar).

Ljutomer: Sv. Duh (F. Cajnko), Negova (K. Budna), Ščavnica (F. Sadu), Veržej (F. Pirc) in Cven (T. Pušenjak).

Maribor: Sv. Benedikt (g. Bregant), Brezule (M. Gobec), Studence (J. Jager), Frajham (Fr. Pirkmaier), Kamnica (J. Schatz), Sv. Jurij na Pesnici (J. Družovič), Sv. Jurij v Slov. Gor. (B. Černko), Črešnjevci (B. Tomine), Sv. Križ pri Mar. (J. Schulmann), Sv. Kungota (F. Sernec), Laporje (M. Planker), Lehen (J. Kapič), Sv. Lovrenc ob kor. žel. (M. Moge), Maribor v tov. koloniji (P. Irgolič), šolski vrt kaznilnice (H. Triebnik), Sv. Martin (A. Gselman), Sv. Marjeta na dr. p. (A. Golob), Sv. Marjeta na Pesn. (J. Spricej), Makole (R. Škorjanc), Sv. Peter (P. Pavlin), Pekarje (H. Wesiak), Radvanj (Sr. Majcen), Slivnica (K. Pestevšek), Sp. Polskava (E. Triebnik), Slov. Bistrica (Fr. Windisch).

Ptuj: Dornava (Th. Weinhardt), Velika nedelja (J. Košar), Hajdina (V. Kotzmuth), Št. Janž na dr. polji (A. Hren), Kostrivnica (M. Čokl), Št. Lorenz (F. Šijanec), Ptujška Gora (D. Serajnik), Ptuj (S. Krajnc), Ptuj okolica (J. Kavkler), Središče (S. Štrenkl), Runeč (F. Vabič), Sela (J. Reisinger), Zavrče (A. Križ), Sv. Urban (J. Kotzmuth), Št. Vid (J. Robič), Vurberg (F. Žiher), Cirkovec (J. Farkaš).

Brežice: Sv. Anton v Leskovci (J. Knapič), Artiče (J. Kliné), Blanca (A. Skalovnik), Dobje (G. Augustinič), Kozje (F. Böheim), Buče (S. Gajšek), Globoko (J. Mešiček), Podsreda (A. Šket), Kapele (F. Kramer), Sevnica (T. Derujač), Planina (A. Zaplata), Pilštanj (J. Čížek), Pišce (A. Kokot), Reichenburg (F. Jamšek), Sromlje (M. Tramšek), Bizeljsko (A. Skubec), Zabukovje (V. Weber), Zagorje (J. Hočevar).

Slovenjigrade: Sv. Anton na Gori (J. Stibler), Muta (B. Marko), Št. Janž (Š. Srabotnik), Ribnica (L. Korže), Vozenica (S. Viher), Topolšica (M. Ratej), Slovenjigrade (J. Barle), Velenje (V. Brence).

* * *

Poskusi v obdelovanji zgoraj omenjenih vrsti imeli so nastopni uspeh: 1. Poskusi z vsemi tremi cveticami so v obče zadovoljni, kajti od 110 se jih je 89 zelo dobro, deloma dobro ali vsaj dovoljno obneslo. Najmanj je vzkalila cvetica: Torenia Fournieri, najboljši uspehi pa so se dosegli z rezedico „Machet“, ki se je povsod dobro vspevala. Zlasti Reseda odorata in Senecio elegans sta bogato cveteli, in prvo so bučele rade obiskovale, zato naj bi se pred bučelnjaki ali vsaj v bližini negovala v prid bučelarstva.

2. Glavnata salata „Riesen von Neapel“ je pri 70*) poskusih imela negativni in le v 23 krajih zadovoljni uspeh.

3. Paradižnik „Ficarazzi“ se pri 15 poskusih ni obnesel (vzrok toča), v 66 šol. vrtilih pa dobro.

4. Tržni grah „Čudež iz Amerike“ se je pri 25 poskusih ponesrečil, dočim je v 55 šol. vrtilih dobro vspeval. V obče je bilo na Štajerskem 82·8% povoljnih uspehov.

5. Voščeni pritlični fižol, rumenostročni orel je imel pri 89 poskusih ugodne uspehe.

6. Ravno takó „Gaudry-jeva“ špinača, ki je imela 91 dobrih uspehov ali v obče 82·8%.

7. Gomoljast trnecelj (Stachys affinis) pa se skoraj nikjer ni obnesel ali zelo slabo. Mnogo gomoljev dobili so šol. vrtnarji vzgrbančene in plesnive, ki niso bili več kaljivi.

*) Te številke nanašajo se povsod le na poskuse slovenskega Štajerja.

Komenskega pravoučnih desetero.

Preložil R. K.

I. Ne govori vsega, kar veš; ne veruj vsega, kar slisiš; ne želi si vsega, kar vidiš; ne stori vsega, kar moreš, temveč kar moraš, stori dobro in bodi oprezen!

II. Bodi skromen, sramežljiv, molčeč, a nikoli ne preveč zgovoren! Kadar kdo drug govori, molči; ako k tebi govori, poslušaj; ako ti kdo kaj naroča, stori mu po volji!

III. Bodi k vsakemu vljuden, k nikomur laskav, čuvaj se prilizovanja!

IV. Bodi spraven in pravičen! Ne želi si ničesar tujega, ničesar si ne prisvajaj!

V. Udaj se marljivosti, praznovanje prepuščaj lenuhom!

VI. Sreča je opoteča in nestalna, ona prinaša različne dogodke, čestokrat jako žalostne; a ti ne cvili, ne jadikuj, temveč prenašaj potrpežljivo!

VII. Bodi dobrotljiv in milosrčen! Ako te kdo česa prosi, daj mu, če imaš; ubogemu pomagaj, če moreš!

VIII. Ako te je kdo razžalil, odpusti mu! Ako si pa ti komu kaj žalega storil, pomiri in potolaži ga! Krasno je zatreti maščevanje, odpustiti krivdo in spregledati kesajočemu se!

IX. Govori vedno istino, ne laži!

X. Ne zavidaj nikomur, skazuj se hvalnega vsakemu in dopadal bodeš vsem dobrim ljudem!

Proslava 300letnice J. A. Komenskega.

V predvečer slavnostne tristoletnice je bila večina mest po Českem in Moravskem razsvetljena ter z zastavami okrašena, po hribih in holmcih pa je gorelo brezštevila kresov in pokali so možnarji; istega večera so priredili v mnogih mestih bakljade, a drugi dan zgodaj pa slavnostno godbeno budnico. Tako je častil česki narod s ponosom velikost svojega najslavnejšega sina Jana Amosa Komenskega. Kakor je znano je naučni minister pl. Gautsch prepovedal prirejanje Komensky-jeve slavnosti po šolah s šolsko mladino z dostavkom, da se pa smejo prostori šolskih poslopij uporabiti v vsakem slučaju bodi-si za učiteljske bodi-si za neučiteljske slavnosti. Česki pedagogičski listi poročajo, da je baš ta prepoved pomogla slavnostim do vrhunca navdušenostij tudi v najsikritejših krajih in v najnižje vrsti naroda. V obče so 28. marcij proglasili za narodni praznik po deželah Česke krone ter ga posvetili od najvišjega gentlemena do zadnjega delavca neminljivemu spominu slavnega Komenskega.

Šolske slavnosti Komenskega na Pruskem. Naučni minister pl. Zedlitz je pred svojim odstopom ukazal na povelje cesarjevo, da morajo na vseh ljudskih kakor tudi na srednjih in visokih šolah osobito na učiteljskih za učitelje in učiteljice slaviti dne 28. marcija tristoletnico Komenskega. V navedenej okrožnici se izrecno zahteva poučiti mladino o nesmrtnih zaslugah Komenskega za vzgojo in pouk. Okrožnici je priložil minister poziv provincijalnega šolskega kolegija v Vratislavi za bližajoče se slavnosti Komenskega. Česko akademsko dijaštvo je poslalo cesarju Viljumu II. brzojavno zahvalo v

francozskem jeziku: „Razlika narodnosti ni oviralo Vašega Veličanstva slaviti našega velikana Komenskega, razlika narodnosti tudi nas ne ovira izreči Vašemu Veličanstvu svoje najsrdnejšo zahvalo!“ Jednako brzojavko je dobil tudi pl. Zedlitz.

V Berlinu so dali na spomin tristoletnice vlti spominske svetinje Komenskega. Svetinje so zlatnikove velikosti ter imajo na eni strani obrsje Komenskega na drugi pa podobo njegovega gesla in napis: „Omnia sponte fluant, absit violentia rebus!“ (Vse stvari naj same od sebe gredo, odstopaj torej nasilstvo od stvari.) Srebrne stanejo 5 mark, bronaste 2 marki, aluminijeve 2.50 mark in etvij za svetinje stane 75 dl.

V deželnem zboru Českem so predložili poslanci Špindler in drugovi predlog na oslavo tristoletnice Komenskega, kakor sledi: I. Deželnemu odboru se nalaga v sporazumljenji z mestom Prago, česko akademijo znanosti in umetnosti in z drugimi znamenitimi korporacijami ustanoviti „Pedagogičski muzej Komenskega“. II. Deželnemu odboru se nalaga na oslavo J. A. Komenskega postaviti v pantheonu muzeja kraljevstva Českega nadživotno obrsje Komenskega.

Česka akademija znanosti in umetnosti v Pragi je priredila na oslavo tristoletnice Komenskega dne 26. marcija slavnostno zborovanje. V I. razredu je razlagal prof. dr. Durdik „o pansofiji J. A. Komenskega“ v III. razredu pa ravnatelj Tieftrunk „o zaslugah Komenskega za česko književnost“.

Zagreb. „Obzor“, organ škofa Jurija Strosmajerja, je objavil obširno razpravo o Komenskem. Obzor proglašja Komenskega za najslavnejšega vzgojitelja in učitelja „par excellence.“

Mestni odbor Pražki je v svojej slavnostnej seji dne 24. marčija daroval na oslavo Komenskega 4000 gld. Osrednjej matici šolske in 1000 gld. društvu „Komensky“ na Dunaji.

Gradec. Dne 2. aprila t. l. je priredilo Graško učiteljsko društvo slavnostno zborovanje v spomin tristoletnice Komenskega.

Beligrad. Srednješolsko uč. društvo priredilo je dne 6. aprila t. l. slavnostno zborovanje Komenskega.

Mari bor. Mariborsko učiteljsko društvo imelo je dne 7. aprila v spomin 300-letnice Komenskega slavnostno zborovanje. (O njem poročamo prihodnjič.)

Slovstvo.

Novosti.

Nove šolske knjige. Obrtno knjigovodstvo s kratkim poukom o menicah. Učna knjiga za obrtne nadaljevalne šole, ob enem priročna knjiga za obrtnike. Spisal dr. Tomaž Romih, meščanske in nadaljevalne šole učitelj v Krškem. Celje 1892. Založil in tiskal Dragotin Hribar, 177 strani v 8°. Cena vezanemu izvodu 1 gld., s pošto 10 kr. več. — O vsebini te učne knjige spregovorimo o priliki kaj več. Danes smo hoteli naše bralce le opozoriti na njo. — Isto tako objavimo v kratkem strokovne ocene o Fr. Orožnovem „Zemljepisji“ in o A. Senekovič-evi „Fiziki za ljudske in meščanske šole“, kateri knjigi ste pred kratkim izšli.

I. Črna gora. Pripovedna pesem. Spisal J. T. Turkuš. Gradec. Založil pisatelj. 1892.

Črna gora se zove tudi Ptujška gora, ki je za tabor kakor navlašč ustvarjena. In zares se je sila turška svojetasno tukaj zastoj napirala ter se umaknila nazaj proti jugu, kjer jo je pri Veliki nedelji strla junaška roka slovenska.

Gospod pisatelj je na Ptujski gori doma ter

slisal, kar si ljudstvo o tem dogodku še dandanes pripoveduje. Le-to poroča on nam, a v verzih. Najlepši, v katerih se tudi izraža glavna misel, so ti:

— — orjaška je Slovena moč,

Če drznim prstom se sovrag dotika

Svetinj mu narodnih-zakladov svetih,

Obranjenih po slavnih mu očetih.

Cena knjižici je 20 kr., v primeri k zunanji obliki mala.

Pomladni glasi. Posvečeni slovenski mladini. II. Uredil Anton Medved. V Ljubljani, 1892. Založil Cirilski. Tisk „Katoliške tiskarne.“

To je naslov 100 strani male 8° obsegajočej knjižici, ki sodržuje 5 mičnih pesnic, 9 povestic in 2 igrokaza za otroke. Vsebinsko te zunanje se prijetno predstavljajoče knjižice pogovorimo o drugej priliki, danes le omenimo, da jo je izdavitelj namenil našej mladini za pirihe, za darilo ob konci šolsega leta in drugih podobnih prilikah.

„Pomladnih glasov“ stanje izvod 20 kr., lično vezan 30 kr. po pošti 5 kr. več. Prodaja je „Katol. bukvarna“ v Ljubljani, pismena naročila pa sprejema tudi Cirilski v ljubljanskem semenišči.

Listek.

Listi s Kranjske.

III.

Gospod čestiti!

Zadnji moj list ste mi precej pristrigili; no, Vi vže veste, zakaj ste to storili! Meni se pa vendar dozdeva, da ste „malce“ — pretolerantni Popustljivost je lepa čednost, oddele krščanske ljubezni, — a tudi tu je meja, gotova meja! Pa naj bode! Ljubiti hočemo, prikrivati, dokler gré; a če več ne pojde, kaj pa potlej? — „Vsaka sila do vremena!“

Človek je čudna stvar. Stvar je stvari podobna, a le vnažno. Notranjost pa nas razlikuje. Ne najdeš povse si jednaka človeka gledé na njih mišljenje, značaje, temperamente itd. Pravijo, da na temperament posameznika vpljiva mnogo obnebe, v katerem živi, deluje. Tam gori v mrzli

„Sibiriji“ se živčevje, ki je vendar odnosno vpljiva-joč činitelj — temperamenta, povsem drugače razvija in oglašja, nego pa v bolj južnem podnebj, v katerem n. pr. je osoda meni odločila torišče dejstvanja. Dá, mili mi pobratim „Sibirčan!“ vrli Ti sodrug in prijatelj moj, prav imaš pišoč iz mrzlega Ti dejališča v slednjem Svojem pismu: „Neprestano zbadanje, izzivanje in zavijanje ima svoj dobro pre-mišljen namen, ki kmalu preseda. Škoda torej prostora, da bi se „Popotnik“ vtikal v neplodne prepire, saj imamo nujnejšega in hvaležnega dela dovolj.“ Tej izjavi pritrdim, ona naj nam bode kažipot v bodočnost! Za vse čase — seveda — mi ne more veljati, meni je nekako „primirje“, toda „pst!“ —, skoraj sem zgrešil komaj začeto pot; težko bo šlo, gospod urednik, ta presneti „južni“ temperament — —

Kam človek časi zabrede, če se ne zna „masat“*), to pokazal je pred kratkem nek dopisun iz Ljubljane v „Neue freie Presse“. V dopisu kvasi nekaj o šolskih razmerah na Kranjskem, češ da je ljudsko šolstvo v tej kronovini zelo zanemarjeno, da je šolski pohod na Kranjskem mimo ónega v Bukovini in Dalmaciji najslabši ter da se v obče opazuje znaten nazadek, to pa zato: „weil man eben deutschem Einflusse consequent alle Thüren versperret“. Aha! tú pes taco moli! Vsaj vas poznamo, vas „after-pedagoge“! — Dokler so zvonec nosili Linhart, Sima e tutti quanti, — bilo je vse „fortschrittlich und dem Zeitgeiste entsprechend“; sedaj pa, ko je tem „reformatorjem“ kranjskega ljudskega šolstva odklenkalo — upamo za vselej — sedaj pa je vse za nič...

*) „Masat“ se rabi se po nekod na Kranjskem šaljivo v smislu glagola: zatajiti se, zdržati se... Pisatelj.

Res, da pri nas še ni vse takó, kakor bi bilo želeti! A vsak nepristranski presojevalec mora priznati, da naše osnovno šolstvo, če tudi počasi, vendar trajno napreduje. Ponemčevalne móre — hvala bodi Bogu! — smo se znebili; ljudska naša šola razvija se odsihódob **naravno** — in to peče naše nasprotnike. Dóbo Linhartov & Comp. preboleli smo, — pač za vselej!

Onih časov „judeževih grošev“ si pač ne želi nobeden zaveden kranjski ljudski učitelj več! Prešli so!...

Sodrugí dragi, vzradoščeni bodimo nad tem ter z jasnim očesom glejmo v bodočnost v svesti si Stritarjevih besed:

„Ne v preteklost nazaj, nevesele nam čase minóle, Bratje, naprej okó bistro obračajmo mi!“

Da ste mi vrlo zdravi!

Vaš verni

Brúno Trdnostal.

Društveni vestnik.

S Krasa. V 17. dan marcija t. l. je imelo naše učiteljsko društvo odborovo sejo v Sežani. Udeležba je bila čezštevila, kajti prisostvovali so seji tudi nekateri učitelji ne odborniki iz okraja. Po pozdravu predsednikovem prečitala se je jako laskava zahvala g. Frana Vodopivca, cesarskega svétnika na čestitko, katero mu je poslalo društvo o priliki njegovega odlikovanja. Odbor je vzel to z veseljem odobravanjem na znanje. Radi neljubih razmer se je morala proslava 300-letnice rojstva J. A. Komenskega odmekniti do prihodnjega glavnega občnega zbora, kateri bode 5. dne majnika v Sežani. Spored se naznani kesneje.

Ker baš sedaj zboruje naš deželni zbor, smo se pogovarjali tudi o vedno na dnevnem redu stoječih učiteljskih plačah. Ako nas ne varajo znamenja, in tega smo si gotovi — nima goriško učiteljsvo niti letos pričakovati kakega poboljška v svojem gmotnem stanju. Zopet bode jedno leto utonilo v morje večnosti, ne da bi prineslo učiteljstvu „ojačilo“ v njegovem tužnem, pretužnem stanu. — V goriškem deželnem zboru vladajo čudne razmere. Ravnoesje v glasovih si je diametralno nasprotno in radi tega ni nam pričakovati ničesar. Le trpi in delaj ubogi „trpin“ in če tudi pod težo obnemagaš, ne usmili se te vže nikdo. Rekel sem. —

—o—

Celjski okraj. (Vabilo.) „Učiteljsko društvo za celjski in laški okraj“ ima v sredo dne 13. aprila ob 10. uri dopoldne v celjski okoliški šoli svoj mesečni zbor. Dnevni red: 1. Petje. 2. Zapisnik. 3. Društvene zadeve. 4. Poročilo pregledovalcev društvenih računov za leto 1891. 5. „Cesarska pesem“, obravnava g. Fr. Brinar. 6. Pogovor o praznovanju J. A. Komensky-ja. 7. Nasveti. K obilni udeležbi vabi najljudneje odbor.

Ormoški okraj. (Vabilo.) Ormoško okrajno učiteljsko društvo zborovalo bode dne 24. aprila t. l. ob 1. uri popoldne v Ormoškej šoli sè sledečim vsporedom: 1. Zapisnik; 2. Došla pisma; 3. „Kako je realije obdelovati, da bodo jezikovni pouk podpirale in pospeševale?“ poroča gospod c. kr. okrajni šolski nadzornik J. Ranner; 4. Volitev delegatov za prihodnjo zborovanje „Zaveze“; 5. Nasveti. Prav obilne udeležbe pričakuje odbor.

Koperski okraj. (Vabilo.) k odboru seji „Slovenskega učiteljskega društva za Koperski okraj“, dne 13. aprila t. l. ob 10. uri zjutraj v Ospo, z naslednjim dnevnim redom: 1. Prečitane zapisnika zadnje odborove seje. 2. Določitev časa in predmetov prihodnjemu letošnjemu občnemu zboru. 3. Posvetovanje o proslavi tristoletnega spomina rojstva veleuma Jana Amosa Komenskega. 4. Slučajni nasveti in predlogi. K polnoštevilnej vdeležbi najljudnejše vabi predsednik.

Dopisi in druge vesti.

Iz Kranjskega. (Kranjski deželni zbor in učiteljske plače). — Znano je, da je pred kratkim sl. kranjski deželni zbor skromno prošnjo

stalnega odbora deželne učiteljske konferencije za povišanje plač, sestavljeno v smislu konferenčnega sklepa, — zavrgel. Vsled tega nastopi za kranjsko

učiteljstvo gotovo važno vprašanje, kaj nadalje storiti?

Pred vsem je potrebno, da se učiteljstvo v svojih zahtevah popolnoma zjedini in da nadalje vsi okraji in vsa društva v svojih prošnjah jedno in isto zahtevajo. Najbolje priliko za posvetovanje in složno postopanje učiteljstvu gotovo ponuja prihodnje zborovanje naše „Zaveze“.

Na tem mestu pa hočem o tej stvari tudi svoje misli razodeti, namreč:

1. Plačilni razredi naj ostanejo kakor sedaj 700, 600, 500 in 450 gld.

2. Vsi jednorazredničarji naj bi bili v 3. razredu ter imeli 500 gld. letne plače, ker ti imajo največ truda; kajti poučujejo navadno največ otrok in v štirih oddelkih.

3. Naj bi se uvrstile vse nadučiteljske službe na dvo- in trirazrednicah v drugi plačilni razred z 600 gld. letne plače.

4. Naj bi se uvrstile vse nadučiteljske službe na četirirazrednicah v prvi razred s 700 gld. letne plače. Drugo učiteljsko mesto na teh šolah naj bi bilo v drugem, tretje v tretjem in četrto v četrtem plačilnem razredu.

V isti primeri naj bi bilo drugo učiteljsko mesto na trirazrednicah v tretjem plačilnem razredu.

Seveda pri taki razdelitvi ni mogoče odstotkov za več let naprej določiti ker ti se vsled vednega ustanavljanja in razširjanja šol spreminjajo od leta do leta.

5. Starostne doklade naj se povišajo.

* * *

Gotovo bi pa učiteljstvu ugajala še boljše razdelitev učiteljskih plač po službenih letih, tako da bi sleherni učitelj, ki deluje s povoljnim uspehom, prestopil vsakih 5 ali 10 let v višji plačilni razred, kajti jednake dolžnosti zahtevajo tudi jednake plače. Imenovanje nadučiteljev naj bi razvrstitev plač nič ne spreminjalo. Nadučiteljem podelila bi se poleg navadne plače le funkcijska doklada in prosto stanovanje.

Akoravno je učiteljstvo prepričano, da bi se na ta način najpravičnejše uredile učiteljske plače in odpravilo šolskim gosposkam nadležno in za učiteljski stan jako poniževalno moledovanje pri oddaji služb; vendar kranjski učitelji ne moremo prej take razdelitve služb pričakovati, dokler se ta ne uvede v naprednejših deželah kakor na Nižje-Avstrijskem, Českem in Štajerskem.

Toliko tovarišem v prevdarek. Bog daj srečo!

—a—

Iz Ptuja. Odbor „Slov. pevskega društva“ v Ptuiju je v zadnji svoji seji določil za letošnji „Veliki koncert“ v Šoštanj dne 14. avgusta 1892. sledeče pesni:

Mešani zbori: Volarič: „Grajska hči“; Foerster: „Ljubici“, Vilhar: „Domovini“.

Moški zbori: Nedved: „Avstrija moja“; Nedved: „Venec slovanskih pesni“; Foerster: „Gorenjski slavček“ s spremljevanjem godbe.

Večinoma smo te pesni že lansko leto razposlali.

Če bi se pa utegnili pripetiti, da bi kje glasov pomanjkovalo, prosimo p. n. gospode poverjenike, naj se v tem oziru nemudoma obrnejo na odbor „Slov. pevskega društva“ v Ptuiju, da se zamorejo pesni vežbati prej ko mogoče. Ob enem prosimo gospode poverjenike, naj delujejo na to, da bo letošnji koncert presegel vse slavnosti, kar jih je že društvo priredilo.

Vsa slavna društva pa še jedenkrat uljudno opozarjamo na to slavnost ter jih prosimo, naj se je v ogromnem številu udeležé.

Dragotin Zupančič, tajnik.

Boljunec. (Naznanilo in prošnja.) S hvalnim čutom naznanjamo s tem vsem dotičnim p. n. gg. dariteljem, koji so podpisavši deloma precejšne svote za nagrobni spominek blagega pokojnega sodruha, Valentina Preložnika, v dosego plemenite svrhe izdatno pripomogli, da je vsled njihove požrtvovalnosti, podjetje vsaj na pol vže zagotovljeno.

Radi tega s tem vse one, kateri tega še niso storili, najvljudnejše prosimo, da obljubljene doneske, čim prej dopošljejo podpisanemu!

Zajedno prosimo tudi še druge plemenite znance, prijatelje in dobrotnike, naj nam z blagovoljnimi darovi nadalje prihité na pomoč, da čim preje ter kolikor mogoče dostojno in častno rešimo svojo nalogo! —

Tudi se priporočamo onim p. n. gg. tovarišem, ki so lanskega leta o duhovem prevzeli od društvenega podpredsednika, g. Krist. Bogatca, nabiralne pole za nabiranje dobrovoljnih doneskov za nagrobni spominek pokoj. Preložniku, naj nam iste z nabranim vred vrnejo kar najprej mogoče.

V Boljunci dne 6. aprila 1892.

Za odbor „Slovenskega učiteljskega društva za koperski okraj v Dolini.“

Miroslav Anžlovar,
društveni predsednik.

Na Ogrskem je bilo minolo leto 16.805 ljudskih šol, na katerih je poučevalo 24.908 učiteljev. Gledé na učni jezik je bilo madjarskih šol 8994, rumunskih 2587, slovaških 1115, nemških 674, srbskih 312, ruskih 211 in hrvatsko-slovenskih 39. Uradno poročilo o ljudskem šolstvu ogrskem pravi, da se je število madjarskih šol v poslednjih 30 letih zvišalo za 146%, srbskih je bilo na novo ustanovljenih 159, broj drugonarodnih šol pa se je zmanjšal. Troški za 16.806 šol s 24.908 učitelji so znašali leta 1890. skupaj 15.495.584 gld., čemur donaša glavno mesto letni prispevek 1.647.128 gld. Jeden učitelj stane razmerno 388 gld., jeden učenec

7 gld. na leto. Seveda so učiteljske plače raznolike. Tako dobiva n. pr. ljudski učitelj v Pešti do 1057 gld. na leto, a učitelj v turčanski stolici samo — 48 gld. Jako se skrbi za to, da bi razumeli vsi učitelji madjarski, in res je prišlo do tega, da baje zna 22.026, torej več od treh četrtin učiteljev madjarsčino.

V Tirolih je prišel zakon o nadzorovanju ljudskih šol vendar-le pred zbornico in sicer v seji dne 7. t. m. Knezoškof briksenski razložil je, držeč se izjav episkopata, principijelno stališče duhovskih krogov in cerkve sploh ter v imenu vseh škofov tirolskih izjavil, da bodo vsprejeli predloženi zakon, a le zato, da se vže vendar uredé razmere v ljudskih šolah, akopram ta zakonski načrt nikakor ne zadošča potrebam šole in tirjatvam cerkve. Vodja liberalne stranke, Wildauer, je priznal, da se drži novi načrt kolikor toliko določb državnega zakona o uredbi ljudskih šol in ker ga je šolski odsek nekoliko spremenil in sicer v smislu liberalnih želja in vladnih zahtev, se mu liberalni poslanci ne bodo upirali.

Deželni zbor je potem vsprejel načrt in tako je rešeno vprašanje, ki je veliko let razburjalo javno mnenje v Tirolih. — Ob jednem se je vsprejela tudi predloga zakona o učiteljskih plačah, o kateri poročamo drugikrat.

(Presvitli cesar) podaril je občini Spodnja Idrija iz svoje zasebne blagajnice 100 gld., da se poplača ostanek dolga narejenega pri zgradbi šolskega poslopja.

(Imenovanje.) Naučni minister imenoval je c. kr. učitelja na deski državni ljudski šoli v Trstu, začasnim okrajnim šolskim nadzornikom za ljudske šole v tržaški okolici in za slovenske privatne šole v Trstu.

(Umrli) je 24. marcija v Novem mestu profesor na tamošnji gimnaziji, gospod Valentin Ambruš v 45. letu svoje dobe. Služboval je nekdaj tudi na mariborski gimnaziji in bil od tod premeščen v Kočevje kjer je bil nekolika časa c. kr. okr. šolski nadzornik. Profesor Ambruš je bil plemenita duša, zvest prijatelj in vzoren narodnjak. Blag mu spomin!

Kdor ima ter želi oddati I. letnik „Popotnik-a“ (1880. l.), naj rači to naznaniti uredništvu „Popotnik-ovemu“.

Razpis natečaja.

Št. 106.

Nadučiteljsko mesto.

Na trirazrednici v Rogateci, v III. plačilnem razrobu v stanovanjem v novem šolskem poslopju, je umestiti nadučiteljska služba.

Prosilci naj svoje opremljene prošnje z dokazom, da so zmožni poučevanja v slovenskem in nem-

(Gospod tovariš Jernej Ravnikar) v Litiji pozivlja tem potom vse p. n. člane upravnega odbora „Zaveze slovenskih učit. društev“, ki se udeležijo na velikonočni pondeljek odborove seje v Litiji, naj mu tó radi kosila pravočasno naznanijo, da se jim ne zgodi tako, kakor lani.

Premembe pri učiteljstvu. Gspdc. Franja Šmitik, učiteljica v Boštanji, dobila je 2. učiteljsko mesto v Smledniku, gspdc. Apolonija Dolinšek učiteljica v Tujnicah 2. učit. mesto v Komendi (Št. Peter), gspdc. Josipina Fortuna učiteljica v Velikem gabru pa je na svojem mestu stalno nameščena. — Gospod August Kočevjar, sedaj v Radvanji pride za suplenta v Studence pri Mariboru, gospod Franc Breznik pa isto tako iz Frama na podružnico v Brezno.

Popravek. „V članku „Concretual-Status“ štev. 4. „Popotnika“ nahaja se nekaj tiskarskih pogreškov, ki bi utegnili č. citatelje motiti. Na str. 51 ima statii v 4. odstavku: Provizorični podučitelji po 360 gld. (mesto 330 gld.). — V 5. odstavku na istej strani ima se glasiti zadnji stavek: V službi najstarejši prositelj ima pred vsemi drugimi pravico do razpisane službe itd. Na koncu spisa: Kajti vsak delavec je (svojemu stanu, delu in odgovornosti primerne) plačila vreden.

Listnica.

Vsem sotrudnikom in prijateljem našim želimo prav vesele velikonočne praznike!

Nekaterem naročnikom, ki nam vkljub večkratnemu opominu vže dlje časa niso nič naročnine poslali, današnje številke nismo več poslali. S tem pa ne rečemo, da jim dolg odpustimo. Upamo marveč, da se svojej dolžnosti prej ko prej radovoljno odzovejo ter ne čakajo da bi jih morali v to siliti. Ob jednem opozarjamo pa tudi vse druge, katere zadeva, da poravnajo vsaj stari dolg, ako želé še list dalje prejemati. Razmere nam namreč ne dopuščajo da bi list — do negotovega časa — na up naprej pošiljali.

Upravištvu.

škem jeziku, — da so avstrijski državljani, in da so sposobni za subsidiarčen pouk katoliškega verouka, vložijo predpisanim potom do 7. maja t. l. pri krajnem šolskem svetu Rogatec (Rohitsch). Okr. šolski svet Rogatec, 20. marcija 1892.

2-2

Predsednik: Scherer s. r.

Vsečina. I. J. A. Komensky. (I.) (H. Schreiner). — II. Črtice o vzgoji in pouku. (I.) (Ivan Stukelj). — III. Vrnitev v domačijo. (Konec.) (Franc Zopf). — IV. Naše šolsko vrtnarstvo. (F. K.). — V. Komenskega pravoučni desetero. — VI. Proslava 300letnice J. A. Komenskega. — VII. Slostvo. (Novosti). — VIII. Listek. Listi s Kranjske. (III.) (Bruno Trdnostal). — IX. Društveni vestnik. — X. Dopisi in druge vesti. — Listnica. — XI. Naznanilo. — XII. Natečaji.